

Η νέα εποχή των τεχνολογικών και εμπορικών ανταγωνισμών

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) βρίσκεται στο επίκεντρο μιας νέας διεθνούς διαμάχης, όπως φάνηκε και τον περασμένο Αύγουστο, όταν η Κίνα υπέβαλε (νέα) αίτηση για διαβουλεύσεις επίλυσης διαφορών (αυτή τη φορά για τα πρόσφατα μέτρα από πλευράς του Καναδά, σχετικά με δασμούς σε προϊόντα χάλυβα και αλουμινίου). Η κίνηση αυτή δεν είναι, βεβαίως, μεμονωμένο γεγονός, αλλά μέρος μιας ευρύτερης παγκόσμιας τάσης κλιμάκωσης των εμπορικών ανταγωνισμών, οι οποίοι πλέον επεκτείνονται πέρα από τους παραδοσιακούς, στρατηγικούς τομείς και σε νέα, ανερχόμενα πεδία, όπως είναι και οι διαστημικές τεχνολογίες.

Επί της ουσίας, η πρόσφατη κλιμάκωση των εμπορικών εντάσεων είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα της όξυνσης των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας και των χωρών επιρροής τους, ενώ η επιβολή δασμών και μη δασμολογικών φραγμών – μεταξύ των δύο μεγάλων δυνάμεων – δημιουργεί επιπλέον αντιδράσεις, διαταράσσει τις εφοδιαστικές αλυσίδες και ωθεί χώρες σε νέες στρατηγικές συμμαχίες. Στον πυρήνα δε αυτής της σύγκρουσης βρίσκεται η δυναμική άνοδος της Κίνας σε κρίσιμες τεχνολογίες. Η κυριαρχία της, δηλαδή, σε τομείς όπως κρίσιμες πρώτες ύλες, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μπαταρίες μεγάλης κλίμακας, Διάστημα και τεχνητή νοημοσύνη προκαλεί ανησυχίες στις ανεπτυγμένες οικονομίες, που αναπτύσσουν πολιτικές για τον περιορισμό της απόδοσης της και κυρίως για την προώθηση της δικής τους τεχνολογικής αυτονομίας.

Στα επόμενα χρόνια αναμένονται σημαντικές αλλαγές στο θεσμικό περιβάλλον του διεθνούς εμπορίου και των εμπορικών πολιτικών, δεδομένων των ραγδαίων μεταβολών σε επίπεδο γεωπολιτικής, τεχνολογικών ανταγωνισμών και νέων εμπορικών πολέμων. Ταυτόχρονα, κρίσιμοι τεχνολογικοί τομείς, όπως ο τομέας του Διαστήματος, θα αποτελέσουν κεντρικό μέρος των εθνικών στρατηγικών κυρίαρχων οικονομικών, με στόχο την τεχνολογική επικράτηση, την ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας και την ενδυνάμωση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας

SHUTTERSTOCK

ΓΝΩΜΗ

ΤΩΝ ΑΝΘΗΣ ΚΟΥΣΚΙΝΑ
ΚΑΙ ΑΝΤΩΝΗΣ
ΑΙΤΕΛΛΑΚΗ

Ειδικότερα, η Κίνα ενισχύει σημαντικά τη βιομηχανική και εξαγωγική της δραστηριότητα μέσω μαζικών επενδύσεων σε πολλαπλά επίπεδα. Συγκεκριμένα, προωθεί τη βιομηχανική της δραστηριότητα με σημαντικές επενδύσεις μεγάλης κλίμακας σε κρίσιμους τεχνολογικούς τομείς και ολοκληρωμένες δημόσιες πολιτικές με συντονισμό σε εθνικό επίπεδο: επενδύει στην προσέλκυση ταλέντων, αναπτύσσει το ανθρώπινο δυναμικό, διαφοροποιεί και επεκτείνει τους εξαγωγικούς προορισμούς και αναπτύσσει περαιτέρω μεταποιητικές δραστηριότητες σε άλλες χώρες (π.χ. Βιετνάμ). Ωστόσο, έχει να αντιμετωπίσει – παράλληλα – και πολύ σοβαρούς περιορισμούς στην πρόσβαση σε κρίσιμες τεχνολογίες λόγω στρατηγικών παρεμβάσεων άλλων χωρών – όπως, μεταξύ άλλων, περιορισμοί στην προμήθεια εξοπλισμού και μηχανών λιθογραφίας για την παραγωγή ημιαγωγών και την πρόσβαση σε μικροσίπ υψηλής απόδοσης (The Economist, 2025) ή και ο αποκλεισμός της από διεθνείς συνεργασίες στον τομέα του Διαστήματος (βλ. Τροποποίηση Wolf, 2011), που απαγορεύει στη NASA να συνεργάζεται με κινεζικούς κρατικούς φορείς χωρίς τη ρητή έγκριση του Κογκρέσου, με απώτερο σκοπό την αποφυγή διαρροής διαστημικής τεχνολογίας και τον περιορισμό της πρόσβασης της Κίνας σε προηγμένες διαστημικές τεχνολογίες.

Σε απάντηση δηλαδή στα ως άνω επιχειρείται συστηματικά πλέον, από την πλευρά των ΗΠΑ, ο οικονομικά και εμπορικά αποσύνδεση της χώρας από την Κίνα (decoupling), καθώς οι ΗΠΑ αλλά και οι αμερικανικές επιχειρήσεις προσπαθούν να μειώσουν την εξάρτησή τους από τη δεύτερη (αναπτύσσοντας τις παραγωγικές δραστηριότητές τους και σε άλλες χώρες, και εστιάζοντας στη μεθοδική ενδυνάμωση της εγχώριας βιομηχανίας). Στο πλαίσιο αυτό, προωθούν συγκεκριμένες στρατηγικές κινήσεις για την προσέλκυση και τον επαναπατρισμό παραγωγικών δραστηριοτήτων (reshoring) σε κρίσιμους τεχνολογικούς τομείς (π.χ. τοιές ημιαγωγών). Παράλληλα, οι ΗΠΑ επιδιώκουν να θεσπίσουν την ηγεσία τους και σε νέους τομείς, όπως κυρίως το Διάστημα. Μέσω πρωτοβουλιών, δηλαδή, όπως οι Συμφωνίες Αρτεμής (Artemis Accords), προωθούν ένα νομικό πλαίσιο που θα ρυθμίζει τις διαστημικές δραστηριότητες της νέας εποχής και θα νομιμοποιεί ειδικά την εμπορική εκμετάλλευση των διαστημικών πόρων: στόχος τους είναι να δημιουργήσουν ένα ελκυστικό επενδυτικό περιβάλλον, εν πρώτοις για τις ιδιωτικές εταιρείες, καθιερώνοντας σε κάθε περίπτωση τα αμερικανικά πρότυπα ως κανόνα για τις μελλοντικές διαστημικές δραστηριότητες. Οι παραπάνω φιλοδοξίες έρχονται όμως και πάλι σε αντίθεση με τη δυναμική της Κίνας, καθώς το πολλά υποσχόμενο διαστημικό της πρόγραμμα δεν δημιουργεί μόνο ένα επιπλέον μέτωπο εμπορικού ανταγωνισμού, που προστίθεται δε στις υφιστάμενες εντάσεις, αλλά εγείρει πιθανά και νέες διαφορές στον ΠΟΕ σχετικά με τυχόν κρατικές επιδοτήσεις, δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας ή και την εμπορευματοποίηση των διαστημικών τεχνολογιών.

Στα επόμενα χρόνια αναμένονται, συνεπώς, σημαντικές αλλαγές στο θεσμικό περιβάλλον του διεθνούς εμπορίου και των εμπορικών πολιτικών, δεδομένων των ραγδαίων μεταβολών σε επίπεδο γεωπολιτικής, τεχνολογικών ανταγωνισμών και νέων εμπορικών πολέμων. Ταυτόχρονα, κρίσιμοι τεχνολογικοί τομείς, όπως ο τομέας του Διαστήματος, θα αποτελέσουν κεντρικό μέρος των εθνικών στρατηγικών κυρίαρχων οικονομικών, με στόχο την τεχνολογική επικράτηση, την ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας και την ενδυνάμωση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας. Για παράδειγμα, οι τομείς του εμπορίου, της ενέργειας, των αναδυόμενων τεχνολογιών και της ασφάλειας αποτέλεσαν ήδη μέρος των συζητήσεων που διεξήχθησαν στη φετινή Σύνοδο του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης στην πόλη Τσιαντζίν (Κίνα), όπου αναδείχθηκε και η ανάγκη ενίσχυσης της διακρατικής συνεργασίας σε θέματα τεχνικής νοημοσύνης και Διαστήματος. Φαίνεται δηλαδή πλέον καθαρά πως η μάχη θα υπερβεί τις διαστάσεις που αφορούν την ένταση και το είδος των εμπορικών και τεχνολογικών αντιπαράθεσεων: θα επεκταθεί, εν ολίγοις, με πάσα βεβαιότητα, και στα ίδια τα θεμέλια του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.

Ο Αντώνης Αγγελόπουλος είναι επικουρος καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Κρήτης. Η Ανθή Κουσάνα είναι δρ Νομικής, επιστημονική συνεργάτης στο Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών (ΕΑΑ) και καθηγήτρια Νομικής στο Κολέγιο IdEF / Πανεπιστήμιο Paris 13 - Sorbonne Paris Nord.